

TÜRK HALK EDEBİYATINDA RÜYA VE AŞK BADESİ MOTİFİ

SÜLEYMAN KAZMAZ*

Aşk, hayatın en güçlü duygusudur; insandan insana, insandan Tanrı'ya doğru gelişen ve yücelen bu yöneliş, yalnız güzel sanat eserlerinin değil, hemen hemen bütün çalışmaların temelinde yatar; denilebilir ki onsuz ne şiir, ne roman, ne de musiki düşünülebilir; açığa vurulma, çevreye aktarılma ihtiyacını yaratan aşktır; sanatçı, iç dünyasında meydana gelen dalgalanmaları tek başına yaşyamaz, heyecanlarını soydaşlarına duyurmaktan kendini alamaz. Onun içindir ki sanat eseri, bir doğum, bir yaratma halinin sonucudur.

Aşk, en geniş anlamıyla, insanın insanı, insanın Tanrı'yı sevmeye siddir; sanat eserinde sevgiliden söz edilmesi bundandır; şiirde, onun maddî ve manevî güzellikleri, tattırdığı ıstırap ya da mutluluk dile getirilir. Bu bakımdan aşkın doğuşu ve devamı, bir dış etkeni, şairin vücudu kadar ruhuna da işleyecek, duygu ve hayalleri harekete getirecek ikinci bir varlığı gerektirir. İlk belirtiler fizyolojik alanda görülür; göğüste sıcaklık, kalb atışlarında artış, ellerde titremeler, vücutta ürpermeler olur. Adım adım gelişen bu hareketlenmeler maddî ve manevî hayatı bütün halinde kavrar. Artık sevgili, sevenin dünyasına girmiş, aşk doğmuştur; şair şiirlerinde bu oluşumu yansıtacak, içini saran ateşi, kalb ağrılarını anlata anlata bitiremeyecektir.

Olayın akışından anlaşılmaktadır ki, aşk madde ve ruh, duygu ve heyecan, hayal ve düşünce unsurlarından yaratılan sevgilinin, kişinin benliğine yerleşmesinden doğar ve sanat eserinde kendini gösterir. Bu bakımdan şairler, hayatları boyunca en çok sevgiliden söz ederler; güzellik kelimesi de onun yanında yer alır. Çoğu zaman ikisi eş anlamda kullanılır.

Aşkı yaratan sevgilinin gücü, güzelliğinden gelir. Şair, aşkının kaynağına bazan sevgili, bazan güzel diye seslenir, güzele, güzelliğe vurgun olduğunu söyler. Bu anlamda güzelliği, dış dünyanın, şairde,

* Avukat Süleyman Kazmaz.

aşkı yaratacak şekilde görünüşü olarak tarif edebiliriz; sanatçı onu yaşiyarak eserini meydana getirecektir.

Sanatın kaynaklandığı güzelliğin, eseri yaratacak düzeye ulaşabilmesi mükemmellik ve süreklilik gibi nitelikleri taşımasına bağlıdır; birincisi en iyiyi, ikincisi de verimliliği sağlayacaktır. Onun içindir ki şairler kendilerini kusursuz ve ölümsüz sevgiliye adarlar, üstün ve yüce bir varlığı dile getirirler. Böyle bir güzellik de, ya tabiatla ya da insanda aranır.

Gerçekten tabiat, şiirin başlıca kaynağıdır. Şairler daha çok ilkbahar ve sonbahar konularını işleseler bile her mevsimin ayrı bir güzelliği vardır; gök, deniz, orman, ve çiçek her zaman ve her yerde ruhları, sonsuz heyecanlarla beslemiştir.

İnsan güzelliği için durum değişiktir. Engin aşkların yaratıcısı sevgililer, hep aynı şekilde kalmazlar; büyüleyici yüzler, kalbleri harekete getiren bakışlar, zamanın tahribatından kurtulamıyacak, Tanrı, verdiklerini bir bir geri alacak, kusursuz ve ölümsüz sanılan varlıklardan, yıllar sonra, ancak belli belirsiz izler kalacaktır. Vuslat da benzer sonuca varacaktır; aşkı besliyen güzellik perde perde solacak, yerini çirkin yönleri ve incitici davranışlarıyla gerçek kişiye bırakacak, duygu ve heyecanlar geçmiş dönemin anıları haline gelecektir. Her iki halde de şair, iç dünyasını aynı canlılıkta tutabilmek için ya başlangıcın hayallerine sarılacak ya da yaşayan insanın üstünde ve ötesinde bir güzelliğe kendini verecektir. Bu yüzden bazı hallerde ve bazı çağlarda şairler, duyu organları dünyasını aşmak suretiyle yarattıkları mükemmel ve ölümsüz güzele ya da Yüce Varlık'a sığınmışlar, böylece sonsuz aşka, kurumayan bir kaynağa erişmişler, ömür boyu yaşadıkları heyecanı işlemişlerdir. Türk Edebiyatı'nda bu durumu belirli bir şekilde görmekteyiz.

Edebiyatımızın bir kolu olarak 19. yüzyıl ortalarına kadar süren Divan Edebiyatı'nda şairler, hayallerindeki sevgiliye gönül vermişlerdir. Onun kusursuz ve değişmez bir güzelliği vardır; uzun boyu, siyah gözleri, ok gibi kirpikleri, küçük ağzı ve kırmızı dudaklarıyla yarattığı aşk, ömür boyu yaşanır ve şiirde bitmeyen bir konu olarak işlenir.

Türk Tasavvuf Edebiyatı'nda ise şairin kalbinde Mutlak Güzel, yani, Tanrı yatar; kendini ilâhî aşka veren tasavvuf şairi, O'ndan geldiğine inanır, ömrünü O'na varmanın heyecanı içinde geçirir.

Çünkü vuslat, Tanrı'ya kavuşmaktır. Tanrı mükemmel ve ebedi olduğu için, tasavvuf şairinin aşkının, dolayısıyla şiirinin kaynağı sonsuzdur.

Halk Edebiyatı'nda ise başkabir durum vardır. Şair erginlik çağının başlarında, rüyasında, kusursuz güzellikte bir kız görür, Hızır ya da Pirlere aracılığı ile onun elinden bâde içer. Bu suretle uyanan aşkı, şair, hayatı boyunca, sazının eşliğinde söylediği şiirlerle dile getirir. Bazan rüyadaki sevgilinin benzerleriyle hayatını birleştiren halk şairi, gerçeğe hayal arasında bağlantı kurar.

Bu kısa açıklamadan sonra halk şairlerinin rüya hikâyeleri üzerinde durmak istiyoruz. İlk, Âşık İlyas'ın anlattıklarını dinliyelim¹.

Anadolu'nun bir köyünde dünyaya gelen İlyas ve Selvinaz bir arada büyümüşlerdir; kırdan, bayırdan, dere kenarında oynamışlar, çeşme başlarında şakalaşırken,

— Al, benim elimden bâde iç!

diyerek, avuçlarıyla birbirlerine su vermişlerdir. Bu arkadaşlık 12-13 yaşına kadar sürmüştür. O çağlarda İlyas, uzun, siyah saçları, beyaz elbisesi ve işlemeli çoraplarıyla genç kızlık dönemine giren Selvinaz'dan hiç ayrılmamıştır.

Şimdi rüyaya geçelim.

İlyas 13 yaşına basmıştır, babasıyla birlikte koyun gütmektedir. Mevsim yaz, hava sıcaktır. Bir akşam, yorgun olmasına rağmen, İlyas, babasının isteği üzerine, evden yemek getirmek için yola çıkar. Şehit mezarının yanında düşer, kalır; sanki gaipten birisi, onu, duvarların arasına atmıştır.

İlyas kendini, gözalıcı bir çevrede bulur, Karşısında güzel bir kız vardır: Gözü, saçları siyah; kirpikleri uzun; yanakları al, dudakları hem beyaz hem kırmızı; ağız, burun yuvarlak ve küçük; elleri, elbisesi gibi bembeyaz; ayakta süslü çoraplar.

Melekler, Hızır'a şunları söylerler:

— Buna bir bâde içir!

Hızır doldurur:

— Al kızım, der, şunu oğlana ver.

¹ Süleyman Kazmaz, *Çıldırli Âşık İlyas Anlatıyor*, Ankara 1946.

Kız, isteneni yapar; İlyas bâdeyi yudumlar, arkasından Hızır bir daha doldurarak İlyas'a döner:

— Kıza ver!

İlyas, söylenenleri yerine getirir. Bâdeyi içen kız, duygularını açıklamaktan kendini alamaz:

— Ne güzel!

Böylece birbirine âşık olurlar. Kız adının Selâtin, ülkesinin Çin-Maçin, yerinin Bedehşan olduğunu söyliyerek İlyas'tan yanına gelmesini ister.

Akşam üstü uyanan İlyas, altı ay sonra erginlik çağına girer; erenler de açılmak için bu kadar zaman tanımışlardı. Vakit dolunca İlyas, sazının eşliğinde aşkını açıklıyan şiiirlerini söylemeye başlar. Ruhunu saran vuslat ihtiyacıyla Selâtin'e varmak ister, ama, bu, mümkün olmaz. Ancak benzerine kavuşabilecektir. O da çocukluk arkadaşı Selvinaz'dır. Genç kız da rüyada İlyas'ın elinden, kendisine bade verildiğini açığa vurur. Karşılıklı şiiirlerle aşklarını anlatan gençler sonunda evlenirler.

Birlikte rüya görme ve bâde içme motifi Muhibbî ile Esmahan hikayesinde de görülmektedir.

Yine Doğu Anadolu'nun bir köyünden demirci Ali'nin oğlu Kaya Salih 16-17 yaşlarında, suç işlediği için, cezaevine konulur. Bir gece rüyada pirlar meclisinde üç derviş onu karşılarına alırlar:

— Korkma oğul, sana öğüt vereceğiz. Sözüümüzü dinlersen marifet kazanırsın,

derler, sonra elinde bade tutan Esmâ'yı getirerek şunları söylerler:

— Al, şu bâdeyi Esmahan aşkına iç!

Salih bâdeyi içer, pirlar dua ederler, Esmâ'ya da "Muhibbî aşkına." bâde sunarlar ve Salih'e dönerek konuşmayı şöyle bağlarlar:

— Sana Muhibbî mahlasını² verdik. Dikkat et, hiçbir sözde seni alt edemezler.

² Mahlas, asıl ismin yanında kullanılan ikinci isim. Halk şairleriyle 19. yüzyılın sonuna kadar bir kısım şairler mahlas, yani ikinci isim kullanırlar ve onunla anılırlardı. Hikâyede görüldüğü gibi, Muhibbî'nin asıl adı Kaya Salih'tir. Şair Osman da Mahirî olarak bilinir. Şairler, genellikle, mahlaslarını şiiirin son bölümünde yazarlar ya da söylerler. Böylece eserin, kimin tarafından meydana getirildiği anlaşılır.

Hak âşıkı Muhibbî olan Kaya Salih, pirlerin elini öperek Esmahan'a hayran hayran bakarken uyanır, etrafına göz gezdirir, düşünür, kendini tutamaz, ağlar. O sırada içeri giren cezaevi görevlisine karşı, elini kulağına atarak, rüyasını kapsıyan ilk şiirini söyler. Muhibbî adıyla Halk Edebiyatı'na giren Kaya Salih'in aşkı ve şairliği böyle başlar.

Köyün genç kızlarından Esmahan da aynı gece rüyasında Kaya Salih ile birlikte pirlerin meclisinde bulunmuş, dervişlerin elinden "Muhibbî aşkına!" bâde içmiş, âşık olmuş, ancak, geleneğe uyarak rüyasını ve sevgisini bir süre gönlünde saklamıştır. Ne var ki aşk sessiz durmaz, fizyolojik hareketlerle kendini açığa vurur. Genç kız da böyle olmuştur; derin düşüncelere dalar, uykusunda sayıklar, anlaşılmaz sözler söyler.

Esmahan, kızındaki değişikliğin sebebini öğrenmek için annesinin araya koyduğu Sultan Nine'ye rüyasını, sevgilisinin baba adının Ali olduğunu şiirleriyle anlattıktan sonra şunları söyler:

— Meclis'tekiler Muhibbî'yi gösterdiler, "Esmahan'dan al bâdeyi!" dediler. Aldı, benim elimden içti; ince, uzun boylu bir delikanlıydı. Sonra meclisteki dervişlerden biri Muhibbî aşkına bana bâde içirdi. Uyandım ki ne meclistekiler var, ne de Muhibbî!

Rüyadan sonra gerçek hayat başlar. Aşkılarını karşılıklı şiirlerle birbirlerine açıklıyan iki şair sevgili hayatlarını birleştirirler³.

Her iki hikâyede ortak bir temel fikir vardır; aşk, şairin sevgilisini rüyada görmesiyle uyanmıştır. Rüyanın ve aşkın, sanatın doğuşundaki önemini belirtmek bakımından Muhibbî'nin hayatında geçen bir olayı nakletmek isteriz.

Şairimiz 14 yaşlarında iken köy oturma odalarında yapılan toplantılara katılır, türkü söylemek ister, fakat bir türlü beceremez. Bu yolda kendisine yardım edeceklerine kazma, ziyafet vadeder, ama, öğrendiklerini unuttuğu, sanat değeri taşımayan deyişleriyle kadınların eğlencesi haline geldiği söylenir. Fakat rüyada hak âşıkı düzeyine erişince ünlü bir şair olmuştur⁴.

Aşk hikâyelerinin özelliklerinden biri de aynı rüyanın bir başka şair tarafından görülmesidir. Bazı hallerde bu bilginin, şairliğin uyanışını sağladığı olmuştur.

³ M. Âdil Özder, *Muhibbî ile Esmahan Hikayesi*, Ankara 1976.

⁴ M. Âdil Özder, *Yusufelili Muhibbî*, Kars 1940.

Rüyadan sonra uyanma, kendine gelme, çoğunlukla bunalım halini alır; âşık, ölüm derecesinde baygınlık geçirir. Böyle zamanlarda başka bir şairin, baş ucunda, saziyle şiirler söylemesi gerekir. Bunun örneğini yine Muhibbî'nin hayatında görmekteyiz.

Muhibbî'ye yakın bir köyde dünyaya gelen Osman, 1865 yılında, 17 yaşlarında iken bâde içer, İran'ın Şirvan Şehrinden Mahtaban'a âşık olur, sabaha kadar baygın halde yatar, bir türlü uyanamaz. Ablası, birkaç defa seslenmesine rağmen, kardeşinin durumunun değişmediğini görünce çevreye haber salar, komşular toplanır. Osman'ı evirir, çevirirler; yine ses yok. Vücudunun sıcak olduğunu görünce öldüğü sonucuna varırlar. Ev mateme boğulurken cenaze hazırlığına girilir. Biri de kefen almak üzere Muhibbî'nin köyüne gider, dönüşte Muhibbî'ye raslar. Olayı öğrenen ünlü şair, karşısındaki kefeni geri vermesini, evine gidip sazını getirmesini söyler. Adam öyle yapar, birlikte yola çıkarlar, Osman'ın evine varırlar.

Çevre, Muhibbî'nin saziyle gelmesini hoş karşılamaz, ama, şair aldırılmaz, doğruca Osman'ın yanına gider, çalıp söylemeye başlar. İlk şiirinde Osman'dan gaflet uykusundan uyanmasını ister. Osman'ın kalkmadığını görünce ikinci deyişe başlar. Erenlerin şerine uğrayıp uğramadığını, kırkların tasından bâde içip içmediğini sorduktan sonra gaflet uykusundan uyanmasını tekrarlar. Bunun üzerine Osman doğrulur, diz çöküp elini kulağına atar, kırk erenin yanına geldiğini, aşkın hançerini sinesine saldıklarını, Şirvan'daki kızı aramasını söylediklerini, vücudunu ateş sardığını, şiir halinde anlatır. Osman sonraları Mahirî mahlasını alan ünlü bir şair olmuştur.

Osman'ın durumu'nu nasıl öğrendiğini soranlara Muhibbî şu karşılığı verir:

— Akşam rüyamda Osman'ın pirlere elinden aşk bâdesi aldığını gördüm⁵.

Muhibbî'nin bu açıklaması, rüyanın, aşkın uyanışı, dolayısıyla, şairliğin doğuşu üzerindeki önemini belirtmektedir; hak âşığı, rüyadaki sevgilinin ilhamıyla eserini yaratacaktır.

Bir başka âşıkın, halk şairi Nihanî'nin hayatında, bu aşamalar daha canlı bir şekilde görülmektedir.

⁵ M. Âdil Özder, *Muhibbî ile Esmahan Hikayesi*, Ankara 1976.

Nihanî 17-18 yaşlarında iken, bir akşam, üç arkadaşıyla birlikte koyun güttükleri tepede gecelemeğe karar verirler. Genç çoban başını bir şehidin mezar taşına dayayarak uykuya varır. Ondan sonra gördüğü rüyayı şöyle anlatır:

— Uzaktan üç sakallı bana doğru yürüyor. Ellerinde dolu tas var, yüzlerinden tatlılık akıyor. “Evlât, dediler, doğrul, iç!” Ağzım içedursun, kulağıma bir ses çalındı. Başımı çevirdim, bir de baktım ki yüzü öte yana dönük, saçı topukta, boylu boslu bir taze, ağıt yakmış, söyleyip sızlıyor. Dinledim, dinledim; Bana ağlar olmuş, bana gönül vermiş... Öldüm biliyor! Ağlayıp söylüyor, söyleyip ağlıyor. “Ben ölmedim!” demek de bana düşüyor, ama, sen ol da söyle. Üç dolu tas içtim. Gene ağzım kuru, dudaklarım birbirine yapışık. Aman, başını alıp gidiyor! Sensesim de faydası yok. Sesim çıkmıyor. Yoksa öldüm mü ki?... Kan ter içinde uyandım, attım elimi kulağıma, seslendim ormanın içine, karanlığa dalıp giden Mihribânım’a...”

Şimdi uyanışı ve sonrasını dinliyelim.

“Sesime öteki çobanlar geldi. Kimi kolumdan sarsar, kimi omuzumdan. Baktılar ki kendime gelesim yok; birisi beni dalladı, biri yolu kararladı; aşağıdaki köye indik. Ben bunları hayal meyal biliyorum. Köyün misafir odasında herkesten geç uyanan ben olmuşum. Uyumamı seyreden ihtiyarlardan biri ben gözümü açınca güldü; sevindi mi, yerindi mi, Allah bilir. Ben öteye beriye, ötekine berikine pıl pıl bakıyordum. Meğerse onlar gecedan söz birliği etmişler, Sümmanî’ye haber göndermişler.”

Ünlü halk şairi, Nihanî’yi görünce şöyle söze başlar:

“... Ya içti, dile geldi; ya döktü, sapıttı; ya katı susadı, içtim diye aldanır.” Nihanî doğrulur, Sümmanî’nin eteğine yapışır ve dili çözülür; arkasından karşılıklı şiir söylemeğe başlarlar.

Sümmanî, Nihanî’den, sırra erip ermediğini, ilkin kimi gördüğünü, giyimlerinin nasıl olduğunu, aşk ateşinde kavrulup kavrulmadığını sorar. Nihanî de 1318 (1902) de sırra erdiğini, üç dervişin yanına geldiğini, güzel koktuklarını, beyaz ve yeşil elbiseler giyindiklerini, üçünün de üç dolu tas sunduklarını, gözünden yaşlar aktığını, aşkın okunu aldığı söyler⁶.

⁶ Behçet Kemâl Çağlar, “Aşık Ömer Nereye?”, *Ülkü*, Yeni Seri, sayı 7, 1942.

Sümmanî genç âşıkı alnından öper, böylece yeni bir halk şairinin doğuşunu müjdelemiş olur. Gerçekten önceleri, birçok denemelerine rağmen saz çalmasını beceremiyen, ezbere bildiği türkülerini okurken bile şaşırın Nihânî, rüyadan sonra Türk Halk Edebiyatı'nın şairleri arasında yer almıştır.

Rüya hikâyelerinin başka şekilleri de vardır. Melik Şah ile Güllü Han hikâyesinde Hızır, kızın resmini oğlana gösterir. Şah, kıza âşık olmak için gece Tanrı'ya yakarır. Başını secdeden kaldırdırca, bir elinde kadeh, öbür elinde kızın resmi bulunan dervişi yanında görünür, kadehi içer ve Güllü Han'a âşık olur. Ondan sonra sazı eline alıp söylemeye başlar.

Mahmut ile Elif hikâyesinde, delikanlı dağda avlanırken bir ceylan görür, arkasından koşarken mağaraya varır. Rasladığı dervişlerden, kovaladığı hayvanın ceylan olmadığını öğrenir. O sırada duvarda resmini gördüğü kıızı ister. Dervişler adak adamasını söylerler. Adak, bâde içmektir. Mahmut badeyi yudumlar ve kızın aşkından vücudu ekmekçi fırını gibi yanmaya başlar.

Birkaç örnek verdiğimiz hikâyelerde beliren bazı ana fikirler vardır. Rüya, sanat gücünü harekete getiren aşk duygusunun uyanışını sağlar, zaman itibariyle de 13-17 yaşları arasına, erginlik çağına raslar ve şehit mezarı gibi kutsal bir yerde görülür. Uykuya daldıktan sonra genç adamın önüne, ağaçları, renk renk çiçekleriyle güzel bir tabiat çevresi açılır. Uzaklardan kuşların, kuzuların sesleri gelmekte, her yanda güvercin kanatlı melekler dolaşmaktadır. Hızır, pirlere, dervişlere, kırklar gibi uğurlu kişilerin çevrelediği saç topuklarına varan, uzun boylu güzel bir kız, genç adamın karşısında durmaktadır. Delikanlı, hazır bulunanlardan birinin aracılığı ile onun elinden aşk badesi, aşk dolusu içer ve hak vergisi bir âşık, hak âşıkı, bâdeli âşık olur. Bade sunan kız Çin-Maçin, Bedehşan gibi hayal ülkelerinin insanıdır; oraya varmak, sevgiliye kavuşmak mümkün değildir. Onun için, süresini erenlerin belirlediği uyanma, açılma, rüyadan çıkma dönemi, sevgiliden ayrı düşmenin acıları içinde geçer. Bir şairin saziyle deyişler söylemesinden ya da baygınlık ve sayıklamalardan kurtulduktan sonra kendine gelen geç adam elini kulağına atarak saz vurmaya, aşkını dile getiren şiirler söylemeye başlar. Şair, ulaşamayacağı, ancak hayal edeceği sevgilinin aşkını ömür boyu yaşıyacaktır. Çünkü O, uzak ülkelerin insanı olarak üstünlüğünü, mükemmelliğini ve güzelliğini daima koruyacaktır. Sürekli ve sınırsız güzel-

lik, aynı zamanda sanatçıya yaratma gücünü sağlayan aşkın kaynağını her zaman besleyecektir. Şair, benzeriyle evlense ile, pirlerin, kırkların meclisinde bade sunan sevgili asla değişmeyecektir.

İkisi arasındaki farkı bir başka âşık şöyle anlatır:

“13 yaşında idim. Bir gün kuzuları güderken düştüm, 24 saat öyle kaldım. Rüyada bâde verdiler. Hak âşığı oldum. Korktular, bir âşık getirdiler. O, yanımda saz çalınca uyandım. Şeyhe götürdüler. Sonra kahvelerde çalmaya başladım. Benimki Hak güzelidir, Isfahan’dadır. O’na gidilmez. Ancak O’nun benzeri olur. O’nu da aldım⁷. Hak güzeli başka, aldığım güzel başka. O’nun yerini tutmuyor⁸”.

Bu açıklama gerçekteki sevgilinin zaman boyunca güzelliğini yitirmesine karşılık, rüyadaki sevgilinin olduğu gibi kaldığını, ömür boyu şairin ruhunu, bitmiyen bir tazelik ve canlılıkla beslediğini belirtmektedir. Hak âşığı, halk şairi, yaşadığı sürece O’nun yarattığı heyecanı duyacak, böylece ölümsüz bir kaynağa erişmenin mutluluğu içinde eserlerini verecektir.

Bir nokta üzerinde durmak gerekmektedir.

Halk şairleri anlattıkları rüyayı gerçekten görmüşler midir? Yoksa bir geleneği mi tekrar ederler?

Bu soruya kesin olarak cevap vermek mümkün değildir. Ancak tahmin edilebilir ki bir ya da birkaç şair böyle bir rüya gördüklerini söylemişlerdir. Sonradan gelenler de şairlik için hak güzelinin elinden Hızır aracılığı ile bâde içmeyi gerekli saymışlar, böyle bir rüyayı, yaşamış gibi, şiirlerinde anlatmışlardır. Ancak her iki halde de, sonuç değişmez. Çünkü hepsi de bir hak güzelini hayal etmişler, ebedilik sırrına eren sevgilinin yarattığı aşktan kaynaklanan şiirleriyle yüz-yıllar boyu insanları sanat heyecanı ile beslemişlerdir. Onun için halk şairleri her zaman ve her yerde toplumun değerli sanatçıları olarak anılırlar.

Yazımıza son verirken şairlerin dile getirdiği aşk duygusunun, insanların birbirini seveceği mutlu bir dünyanın kurulmasını sağlayacak etkenlerin başında geldiğine inandığımızı belirtmek isteriz. Çünkü aşk, en geniş anlamıyla, sevmektir; onun yaşanmadığı çevrede ve düzende mutluluk, erişilmesi imkânsız bir hayal olmaktan kurtulamaz.

⁷ Şair burada, Âşık İlyas’ın hikâyesinde olduğu gibi, rüyada gördüğü sevgilinin benzeriyle evlendiğini anlatmak istemektedir.

⁸ Süleyman Kazmaz, *Çıldırılı Âşık İlyas Anlatıyor*, Ankara 1946, s. 6.

